

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חז"ם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 601

מסכת זבחים י"ח-כ"ד

בס"ד, כ"א כסלו תשע"א

השבוע בגליון

- ◆ מצוות טבילה ונטילה, מורכבות משני חלקים
- ◆ הכיור - מעמדו ויעודו
- ◆ קידוש ידיים ורגליים דווקא מן הכיור?
- ◆ שני תפקידים שונים לכלי שרת

- ◆ להניח תפילין על הכובע
- ◆ קידוש ידיים ורגליים ביחד או לחוד
- ◆ כהן שיש חציצה על ידו, רשאי לקדשה?
- ◆ נטילת ידיים בתולעי מים וטבילה בנפט

דבר העורך

אשת חיל

"דומני", שח בפני מגיד שיעור נכבד, "כי לרגל האירועים החגיגיים שנערכו עם סיום סדר נזיקין והתחלת לימוד סדר קדשים, יש להזגיש באופן בולט את חלקן של נשות הדף היומי. יש לזכור, הוסיף והרצה בלהט, "כי במקרים רבים, הרעייה מדרבנת את בעלה, ממריצה אותו ושולחת אותו לבית המדרש, לעיתים בשעות בלתי נוחות בעליל עבורה, ובלבד שיקבע עיתים לתורה".

הוא צודק

לשם כך, לכבודן של נשות הדף היומי, קיבצנו השבוע לטור זה סיפורים מופלאים על נשים שהתמסרו בכל מאודם עבור לימוד התורה הקדושה.

על גדלותו בתורה של הגאון רבי אריה לייב זצ"ל, שחי לפני כמאתים שנה, אין צורך להרחיב. ספריו "שאגת אריה", "טורי אבן" ו"גבורות ארי", נפוצים בכל בתי המדרשות שברחבי תבל וחידושי תורתו נישאים בפיהם של לומדי התורה די בכל אתר ואתר. עניותו הנוראה אף היא מן המפורסמות, וידוע כי פעמים לא היה תחת ידו גליון נייר כדי לכתוב עליו את חידושי תורתו.

מסופר כי בביתו לא היו צלחות אכילה, משום שלא היה לו ממון לרכוש כאלו. בשולחן ביתו, קרש גס וארוך, היו שקעים עמוקים אשר בתוכם היו מניחים את האוכל, ובני הבית אכלו מן השקעים עם כפות מעץ.

בעל "שאגת אריה" עצמו, לא חש כלל כי חסר לו דבר-מה, כה היה שקוע בלימודו. ביום מן הימים נכנס לביתו גדול דורו, הגאון רבי רפאל המבורג זצ"ל, וכאשר נוכח ברבי אריה לייב הסועד את ליבו בכך עץ מן ה"צלחת", הלא היא השקע שבשולחן, קפא על מקומו ונעמד דום. מעודו לא ראה עניות שכזו. ה"שאגת אריה" לא העלה על דעתו כי רבי רפאל נרעש בשל כך, ואמר לו:

דף יט/א, שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו

להניח תפילין על הכובע

סוגייתנו עוסקת באיסור החציצה בין בגדי הכהונה לבשרו של הכהן, ככתוב (ויקרא א/ג) "ומכנסו יד ילבש על בשרו", ופירושו חז"ל בסוגייתנו, "שלא יהא חוצץ בינו לבשרו".

הלכה דומה פוסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן כ"ז סעיף ד) לגבי הלכות תפילין: "לא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו". חד וברור! אסור לחצוץ בין התפילין לגוף. אולם בסעיף שלאחר מכן כתב מרן רבי יוסף קארו, כי חולה הזקוק לעטוף את ראשו בקביעות, "יש להתיר לו להניח תפילה של ראש על הכובע דק הסמוך לראש, ויכסם מפני הרואים". היש להניח תפילין על הבשר בלבד, או שמא מותר להניחם גם על כובע? מתברר, כי שתי הלכות אלו מהוות מעין פשרה במחלוקת ראשונים, כלהלן.

בגמרתנו מבואר שהכהנים לא הניחו תפילין של יד בעת עבודתם בבית המקדש, משום שלא היה באפשרותם להניח את התפילין, לא על השרוול - עקב חציצת השרוול בין התפילין לבין הבשר, ולא מתחתיו - משום שהתפילין יחצצו בין השרוול לבין הבשר, ובגדי הכהונה צריכים להיות צמודים לגוף, כמובא לעיל. מכך מוכיח הרא"ש (ש"ת כלל ג' סימן ד) שחציצה בתפילין מעכבת, ואין להניח תפילין של ראש על גבי כובע.

אולם הרשב"א (ש"ת ח"א כלל תתכ"ז ובחידושו למגילה כד/ב) מצדד, כי בתפילין של ראש אין חציצה. לדעתו, אין להניח תפילין של יד על גבי בגד משום דרשת חז"ל "לך לאות, ולא לאחרים לאות", כלומר: שתפילין של יד יהיו מתחת לבגד ולא מעליו. לעומת זאת לא נאמרה דרשה זו לגבי תפילין של ראש, ולכן אין כל מניעה להניח תפילין של ראש על גבי כובע [יוצא, איפוא, מחדש ה"מגן אברהם", כי לדעת הרשב"א אפשר להניח תפילין של יד על גבי בגד, בתנאי שילבש בגד נוסף על התפילין. שכן, מאחר שלדעת הרשב"א אין חציצה בתפילין, אך יש להקפיד על הסתרת תפילין של יד, באופן זה הן נסתרות...].

שני הסעיפים ב"שולחן ערוך" הסותרים, לכאורה, זה את זה, מהווים פשרה בין דעת הרא"ש המחמירה, לדעת הרשב"א הנוטה להקל. לפיכך, פסק ה"שולחן ערוך" כדעת הרא"ש, ש"לא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו". אולם, אדם שאינו יכול להניח תפילין ללא חציצה, רשאי להקל ולסמוך על הרשב"א, ובלבד שלא יראוהו עושה כן, כדי שלא ילמדו ממעשיו [וכן לא יברך על תפילין של ראש].

עדיין יש לברר, מדוע החולה רשאי להניח את התפילין על כובע דק בלבד, וכי הוא חוצץ פחות מכובע עבה? ה"משנה ברורה" (ס"ק י"ט) מבאר, כי לא מפאת הלכות חציצה הגביל ה"שולחן

לעילוי נשמת

נר ה' נשמת אדם

ר' **יעקב מנחם אדורם** ז"ל ב"ר בן-ציון וגיטל פרידמן הי"ד

נלב"ע כ"א בכסלו תשס"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל

ב"ר אפרים שלמה שיבלחט"א

נלב"ע כ"ו בכסלו תשמ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו הר"ר **אפרים קריאל** וזוג' מרת **שרה** שיחיו - קרית קריניצי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן ליסטנברג** ז"ל

ב"ר חיים פנחס ז"ל

נלב"ע כ"ד בכסלו תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **גישה סגל** ע"ה

ב"ר מנחם מנדל תלמוד ז"ל

נלב"ע כ"ב בכסלו תש"ן

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו עו"ד הר"ר **מנחם סגל** ומשפחתו שיחיו

ערוך" את כובעו של החולה לכובע דק בלבד, אלא משום שהחובש כובע עבה אינו יכול לכוון ולהניח את התפילין במקומם המדוייק על הראש.

דף כ"א/א מהו לקדש ידיו ורגליו בכיור

קידוש ידיים ורגליים ביחד או לחוד

בגמרתנו מבואר שכהן הנכנס לבית המקדש, או לעבוד עבודה בבית המקדש, צריך לרחוץ את ידיו ואת רגליו כאשר ידו הימנית על רגלו הימנית וידו השמאלית על רגלו השמאלית. לדעת רבי יוסי ברבי יהודה, היה עליו לרחוץ את שתי הידים ואת שתי הרגלים **בפעם אחת**, ולדעת חכמים, וכן נפסק להלכה (רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הל' ט"ז), הרחיצה התבצעה בשני שלבים, ראשית, רחץ את ידו הימנית ואת רגלו הימנית, ולאחר מכן את ידו השמאלית ואת רגלו השמאלית. אמנם הידים והרגלים נכללו באותה פעולת רחיצה, אך המפרשים מציינים שתי הלכות, אשר לגביהן לא היו הידים והרגלים מקשה אחת, כלהלן.

כהן שיש חציצה על ידו, רשאי לקדשה? כידוע, כאשר נדרשת העברת מים על הגוף, כגון, טבילה, נטילה וקידוש ידיים ורגליים, יש להקפיד שלא יחצוץ דבר מה בין המים לגוף. עם זאת, מן התורה, חציצה על גבי שטח הקטן ממחצית מן השטח המיועד לטבילה, לנטילה, או לקידוש ידיים ורגליים, אינה מהווה חציצה. מעתה, יש לברר, מה דינו של כהן שהבחין בחציצה שהתפשטה על כל ידו. מחד גיסא, ביחס לשטח שעליו לרחוץ בידו, הרי זו חציצה. מאידך גיסא, ביחס לשטח הכולל שעליו לרחוץ - שתי ידיו ושתי רגליו, אין זו חציצה, משום שהחציצה אינה תופסת מחצית משטח זה.

בעל "מנחת חינוך" (מצווה ק"ו) והגאון הראגוצ'ובי זצ"ל ("צפנת פענח" שמות ל') מבארים, כי אף על פי שיש לרחוץ את הידיים ואת הרגליים יחד, אין להחשיבן כגוף אחד לעניין חציצה, ולפיכך, חציצה על גבי רוב שטח היד, או על גבי רוב שטח הרגל מהווה חציצה מן התורה.

בעל "מנחת חינוך" (שם) מוסיף וכותב, כי יתכן שחלוקה זו בין ידי הכהן ובין רגלי הכהן, תבוא לידי ביטוי בדן נוסף. כאשר כהן מסיח את דעתו מן המחשבה שידיו ורגליו טהורות לשם עבודת המקדש - עליו לשוב ולרחצן בכיור. לכאורה, גם אם הסיח דעתו מידי בלבד, עליו לשוב ולרחוץ הן את ידיו והן את רגליו, מאחר שהידיים והרגלים מהוות יחידה אחת לגבי מצוה זו. אולם, גם במקרה זה, אומר ה"מנחת חינוך", יתכן, שדי ברחיצת הידים בלבד, ואין צורך לרחוץ את ידיו ואת רגליו כאחת.

דף כ"ב/א כל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו

נטילת ידיים בתולעי מים וטבילה בנפט

נטילת ידיים והטבילה במקוה טהרה מתחברים במחשבתנו עם מים צלולים וזכים, אולם בסוגייתנו מובאים דברי רבי שמעון בן גמליאל, שאפשר לטבול גם במקוה שנוצר משומן עינו של דג גדול או מיבחושים אדומים, שכן, הם נוצרים מן המים, ותוצר המים דינו כמים. במאמר הבא נבחן את שרשי הלכה זו על ידי הצגת מקרים שונים המתוארים בגמרא ובספרי ההלכה.

חיבור בין מקוואות על ידי יבחושים: הלכה נוספת, על בסיס דומה, נאמרה על ידי רבן שמעון בן גמליאל (מקוואות פרק ו' משנה ז'), שאפשר לחבר שני מקוואות מים על ידי יצירת נקב חלול ביניהם, ברוחב "שפופרת הנוד" [נקב שקוטרו כרוחב כשתי אצבעות], אשר דרכו מי המקוואות מתערבים זה בזה. אולם, אם חפץ זר יעמוד בנקב החלול וימעט את החלל, אין הוא יכול להחשב כמחבר בין שני המקוואות. אף על פי כן אומר רשב"ג, כי אם יבחושים אדומים ממלאים את חלל הנקב, אין הם ממעטים את שיעורו הנדרש, שהרי הם כמים.

אלא, שכאן מצינו סתירה, לכאורה, כאשר לגבי טבילה ונטילת ידיים פסק הרמב"ם (רמב"ם הל' מקוואות פ"ח הל' י"א) כרשב"ג, שאפשר לטבול ביבחושים אדומים, ואילו לגבי חיבור בין מקוואות מים פסק הרמב"ם (שם הל' ו') כחכמים, שאין לחבר בין המקוואות כאשר שיעור הנקב התמעט על ידי היבחושים. נשאלת השאלה, המים הם היבחושים אם לאו?

מצוות טבילה ונטילה, מורכבות משני חלקים: על שאלה זו נשברו קולמוסים רבים (ראה ספר המפתח שם) בידיהם של גדולי הדורות. ה"חזון איש" זצ"ל (קדשים, ליקוטים א' ה') מבהיר, כי מצוות הטבילה במים ומצוות נטילת הידיים במים, נושאות בחובן שתי הוראות לעושה אותן. האחת - טול את ידיך, או טבול את גופך בחומר עשוי מים. והשנייה - עשה זאת בחומר נוזלי, שירטיב את כל המקום הזקוק לנטילה או לטבילה. לפיכך, יבחושים אדומים, שומן עינו של הדג, ושאר דברים שברייתם מן המים, אמנם נחשבים כמים מבחינת **תכנם**, אך כל עוד החומר הוא מוצק ואינו נוזלי, לא ניתן ליישם בהם את הכלל השני, ואין הם ראויים לטבילה או לנטילת הידיים. מעתה, אומר ה"חזון איש", ניתן לומר, שסוגייתנו עוסקת ביבחושים אדומים שרוסקו ואינם בעלי צורה כלל, אלא נזילים כמים, ולפיכך, הרי הם מים לכל דבר ועניין, הן מבחינת החומר והן מבחינת הצורה. אולם, המשנה העוסקת בדיני מקוואות מתייחסת ליבחושים שלמים. הללו, מים מגובשים הם, שחסרים את תכונת הנזילות של המים, ואין הם ראויים לחבר בין שני המקוואות [וכן מדוייק מלשון רש"י בסוגייתנו ד"ה "בעיניו" דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו"].

"רבי רפאל, אתן לך במתנה את כפות העץ, ובלבד שלא תעבור על לא תחמוד".
לימים הוצע לבעל "שאגת אריה", לכהן פאר כרבה של קהילת מיץ. כאשר הגיע עם בני משפחתו לעיר רבנותו, שחו ראשי הקהילה לרוב החדש, כי מנהגם מימיו ימימה, להתקבץ בבית הרב ביום הבחור, ובני משפחת הרב מגישים לקהל החוגגים קפה ועוגיות. **הסכים** "שאגת אריה" לכינוס זה, אך בני העיר, שידעו את עוני רבם ואת מחסורו, שיגרו לביתו קפה סוכר ועוגיות, כדי שהרבנית תגיש אותם כתקרובת לפני הנאספים.
בהגיע השעה היעודה, הסבו המכובדים בבית הרב, וסביבם בני הקהילה שנאספו מכל עבר לרגל המאורע המרגש. תוך זמן קצר, הובא מגש כוסות קפה מהביל אל השולחן, והנוכחים, התכבדו איש אחר איש ליטול כוס קפה וללגום ממנה, כמנהג המקום.
הראשון הצליח להסתיר את העוויות פניו, רעהו נשך את שפתיו, והשאר הניחו את כוסות הקפה מידיהם. הקפה היה מר. בלי גרגר סוכר.
כעבור זמן מה, סולקו כוסות הקפה, ואל השולחן הובאה התקרובת הבאה, מגש מלא ב... קוביות סוכר. התברר, כי הרבנית לא העלתה על דעתה שהסוכר משמש כחלק ממשקה הקפה. מעולם לא הורגלו למוותרות מעין אלו. היא חשבה, כי לרגל האירוע הנכבד, הביאו אל ביתה קוביות סוכר כדי לחלקן לנאספים...
כל ימי חייה היא סבלה מעוני וממחסור, עד אשר סיגלה לעצמה צורת חיים זו, מתוך הכרה כי היא מקדישה את חייה עבור התורה הקדושה.

על מסירות נפש מופלאה של אשה אחרת, סיפר פעם הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, מייסד ישיבת פונובויז'.
בוקר אחד, כך סיפר, בעודי ילד, התעוררנו, אני ושני אחי, ונוכחנו לדעת כי היום נאלץ להשאר בבית ולא נלך ל"חדר" כהרגלנו. שלג אירופאי כיסה את האדמה. אמנם היינו מורגלים להלך בשלג עם מגפיים, אך באותה תקופה היה בביתנו זוג מגפיים אחד בלבד, ואנחנו שלשה זאטוטים, כיצד נהלך ל"חדר".
כך חשבנו. אבל בסופו של דבר היינו גם היינו ב"חדר" באותו יום. שלשתנו.
אמי עליה השלום הורתה לאחי ללבוש את המגפיים, צרנה בשקיות את מנעליו, אחזה היטב בידו, ויצאה עמו אל הרוח הסוערת. פתיית שלג חצופים נתקעו בפרצופם, היא הליטה בידה על פניו הקטנות, והמשיכה לצעוד במרץ, מושכת אותו אחריה. הולכים ל"חדר". לומדים תורה. יהיה מה שיהיה.
כאשר הגיעו אל ה"חדר", היא שפשפה מעט את עצמותיו, החליפה את מגפיו במנעלים שהביאה עמה בשקיות, וחזרה בגפה לביתנו, כדי לקחת אותי ל"חדר", וחוזר חלילה, עד אשר שלשת ילדיה ישבו על ספסל הלימודים ולמדו תורה...

נסיים באמרתו השנונה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, שנודע בפקחותו הנדירה.
פעם שח לאחד ממקורביו, כי הוא כמעט בטוח שיזכה לשבת בגן עדן, והוא אף הסביר את עצמו בטוב-טעם. ראה, רעייתו הרי משלחת אותי מן הבית לבית הכנסת השכם בבוקר. היא אינה יודעת, אם אני לומד היטב אם לאו. היא מצידה, הקדישה את כל יומה, למען לימוד התורה.
כאשר יגיע יומה לעמוד בפני בית דין של מעלה, יובילוה לגן עדן ויושיבוה על כסא מלכים, הרי היא פשרה לבעלה ללמוד תורה.
כאשר יגיע יומי לעמוד לפני בית דין של מעלה, איני יודע מה יפסקו לי בגין לימוד התורה שלי... אבל, אני בטוח שאזכה לשבת בגן עדן. שכן, טענה בריאה הל' בפי: "אמנם, אין מגיע לי גן עדן בזכות לימוד התורה שלי, אך רעייתו הרי מקבלת גן עדן בגיני - כלום איני זכאי לדמי תיווך?".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

פנינים

דף יח/ב מרושלין שסילקן על ידי אבנט כשרין

לא להדק את החגורה

ויכוח בין חייט ללקוח, שבאו לידי כעס וממנו לידי שבועה, הביא את ה"בן איש חי" לדון בסוגייתנו הלכה למעשה.

חייט שתפר בגד לאחד מלקוחותיו, עורר את חמתו כאשר מצא את הבגד נגור על גבי קוצים וברקנים מפאת ארכו... חילופי האשמות ההדדיים גרמו לחייט להשבע כי "לא יעשה בגד זה", כאשר כוונתו היתה כי לא יתפור לו מכפלת לבגדו לשם קיצורו. הלקוח המסכן נאלץ ללבוש את הבגד כמות שהוא, תוך שניסה, ללא הצלחה, לקצרו על ידי משיכתו כלפי מעלה וחגירתו בחוזקה במותניו.

לבסוף, נכמרו רחמי החייט על הלקוח, והוא ניסה לסייע לו במלאכה זו. אולם, לפתע התעורר בקרבו חשש: שמא אף פעולה זו אסורה עליו מפני שבועתו? **ה"בן איש חי"** (בשו"ת "תורה לשמה" סי' רל"ב) הצדיק את חששו של החייט. קיצור בגד על ידי החגורה, כמוהו כחיתוכו, שהרי כך נאמר בסוגייתנו: מרושלין

הנאה מרבית תגרם לקורא בעת שיטול לידיו את חלק "אורח חיים" ב"שולחן ערוך", יפתח בסימן ק"ס, סעיף י', ויקרא את ההלכה הבאה: "נוטלים לידיים בכל דבר שתחילתו מן המים, כגון יבחושים אדומים או שומן דג". על כך הוסיף הרמ"א: **"ונראה דוקא אם ריסקו..."** משפט קצר הטומן בחובו עולם ומלואו.

[הסבר נוסף לתמיהה הנזכרת לעיל, מובא בשם הגרי"ז מבריסק זצ"ל. לדבריו, כדי לחבר בין שני מאגרי מים יש צורך בשיעור של "טופח על מנת להטפח", היינו, יש צורך בכמות מים, שהנוגע בה יירטב, ויוכל להרטיב מקום אחר במים אלו שעל ידו. לפיכך, ודאי שתולעי המים דינם כמים, אך "מים יבשים" הם. ומאחר שאין באפשרות הנוגע בהם להרטיב מקום אחר, הרי הם חסרים את תכונת החיבור בין שני מאגרי מים].

אדם שטבל במקווה מלאה בנפט: ומכאן לטבילה בנפט!

נפט? ובכן היו דברים מעולם. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, בעל שו"ת "אמרי יושר" (ח"ב סימן ל"א), התבקש להתייחס לדינו של אדם שטבל במקווה, כאשר לפתע נפגמה המכונה שהפעילה את מערכת חימום המים של המקווה, ונפט רב דלף ממנה לתוכי המקווה. לאחר שהוא דן אם נוזל הנפט חוצץ בין הטובל לבין מי המקווה, הוא תמה, מניין לנו כי הנפט אינו נוזל שראוי לטבול בו עד שיש לברר אם הוא מהווה חציצה, שמא הנפט המופק מן הארץ דינו כמים, וממילא הוא נוזל הראוי לטבול בו. ברם, בעל שו"ת "אמרי דוד" (סימן רכ"ב) שולל אפשרות זאת מכל וכל. לדבריו, נפט אינו מים וממילא אינו כשר לטבילה (ראה בספר "טבילת כלים" פ"ז הערה ב', ועיין בתשובת הרגוצובי בהסכמתו לספר "פסקי תשובה" ח"ב).

דף כב/ב ועשית כיוור נחשת

הכיוור - מעמדו ועודו

הסוגיות הנלמדות בימים אלו עוסקות, בין היתר, במצוות הכהנים לרחוץ את ידיהם ואת רגליהם בטרם עבודתם בבית המקדש, כנאמר (שמות ל"ח, ט): "ועשית כיוור נחשת... ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם".

הכיוור היה כלי גדול ועגול בעל קוטר של שלש או ארבע אמות (ראה תו"ט יומא פ"ג משנה י') שניצב על כן. תחילה היו קבועים בו שני ברזים בלבד, ולאחר מכן, בימי בית שני, התקין בו 'בן קטין', הכהן הגדול, עשרה ברזים נוספים, כדי שהכהנים שזכו בפייס של קרבן התמיד של שחר יוכלו לקדש את ידיהם ואת רגליהם כאחת. בנוסף לכך, התקין 'בן קטין' "מוכני" לכיוור - מכונה, וביוונית "גלגל" (ערוך ערך מכן ותו"ט שם), עשוי עץ, שבעזרתו שלשלו את הכיוור לתוך בור מים [כדי שמיימו לא יפסלו בלינה] (ראב"ד הל' בית הבחירה פ"ג הל' י"ח). אולם, לדעת הרמב"ם ה"מוכני" לא היה אלא כלי מלא מים, שסיפק מים לכיוור לפי הצורך. היו שפירשו (ראה בתו"ט) כי "מוכני" זה היה משאבת מים, שסיפקה מים לכיוור ללא הרף (ועיין בפירוש מהרי"ע לרמב"ם שם, הובא בס' הליקוטים שבמהדורת פרנקל, מה שהעיר עליו, ובמאירי תמיד סוף פ"א).

הכיוור שונה משאר כלי השרת: מפליא לגלות, כי הכיוור וכנו נעדרים מרשימת כלי המשכן הנמנית בפרשת תרומה ובפרשת תצווה, וציווי הקב"ה למשה רבינו לעשותם מופיע בפרשת כי תשא (שמות ל"ח), בין מצוות נתינת מחצית השקל למעשה הקטורת. הספורנו (שם) מבאר: "גם זה הכלי לא הוזכר למעלה עם שאר הכלים, כי לא היתה הכוונה בו להשכין שכינה במקדש כענין הכוונה באותם הכלים כמבואר למעלה, אבל היתה הכוונה להכין את הכהנים לעבודתם". כלומר, הכיוור לא נעשה אלא לשמש את הכהנים, בניגוד לשאר הכלים שהיתה להם תכלית נעלה. אין בכך כדי להפחית מן המצווה עצמה, מצוות קידוש ידיים ורגליים, אשר היתה חלק מעבודות המקדש, וכמבואר בסוגייתנו, שעל הכהן לרחוץ ידיו ורגליו בעמידה, ככל עבודות המקדש.

רבי אברהם אבן עזרא (שמות לה/טז) אף מדגיש, שלכיוור לא היו בדים לשאת אותו בהם, כפי שהיו לשאר הכלים. להערכתו, הכיוור וכנו נישאו על עגלות ולא בכתף על ידי בני קהת.

הגדרת מעמדו השונה של הכיוור, כמבואר לעיל, מסייעת להבהיר מדוע מותר היה לשקע את הכיוור לבור שבעזרה מידי לילה, כמובא בסוגייתנו, אף על פי שלכאורה, בכך ביטלו את מצוות בניין בית המקדש, אשר הורכב מכלי הקודש שבו שאסור היה להזיזם ממקומם (חידושי הגרי"ז י"א). אולם, מאחר שהכיוור לא היה אלא ממכשירי העבודה בבית המקדש, סילוקו ממקומו הקבוע לא היווה חיסרון בבניין המקדש ("באר מרים" שמות, שם).

אכן, לדעת הרמב"ן (שם ל"ט), כי הכיוור "אינו מעכב ולא מצוה", אין כל מצווה לרחוץ ידיים ורגליים מן הכיוור דווקא, וניתן לקיים את מצוות קידוש הידיים והרגליים מכל כלי שרת שבמקדש, ואף ראיה הביא לכך מן הכהן הגדול אשר ביום הכיפורים רחץ את ידיו ואת רגליו מקיתון של זהב ולא מן הכיוור (יומא פרק ד' משנה ה'). לעומתו, הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א הל' ו') מונה את הכיוור בין כלי המקדש המהווים חלק מצורתו ובניינו של בית המקדש, ואכן, לשיטתו (רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הל' י'), לכתחילה מצווה לקדש ידיים ורגליים ממי הכיוור ולא מכלי שרת אחר, "אך אם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר". לא זו בלבד, אלא שלדעתו, אין כוונת סוגייתנו ששיקעו את הכיוור לבור שבעזרה, שהרי, כאמור, בכך יחסר מבניין המקדש, אלא הניחוהו בתוך כלי עגלגל, הלא הוא ה"מוכני" לשיטת הרמב"ם הנזכרת בראש מאמר זה ("באר מרים", שם, ו"תורה שלימה", מילואים לפ"ר כי תשא פ"ד).

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגור בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג משה יצחק זינגר שליט"א

מרכז שיקום בית לוינשטיין - רעננה

לרגל נישואי הבת

הרה"ג שלמה מונק שליט"א

ביהמ"ד שבת אחים - רכסים

לרגל הולדת הבת

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

מרת **ברכה כץ** ע"ה

בת ר' פנחס שתול ז"ל נלב"ע כ"ד בכסלו

תנצב"ה

הנוצחה ע"י חתנה ובתה

ר' דוד ויהודית יפה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **גיטל בריל** ע"ה

בת ר' אברהם נחום הלוי ז"ל

נקטפה כ"ג בכסלו תשמ"ט

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **דוד שיינברג** הי"ד

ב"ר משה ז"ל נלב"ע חנוכה תש"ד

תנצב"ה

הנוצח ע"י משפחת בורק שיחיו

עדיין מוטלת לפנינו השאלה, וכי לדעת הרמב"ם הכהן הגדול נהג שלא לכתחילה ביום הכיפורים כאשר הוא רחץ את ידיו ואת רגליו בקיתון של זהב? על כך במאמר הבא שבו נעסוק במהות מצוות רחיצת ידיים ורגליים.

דף כא/ב כל הכלים מקדשים

קידוש ידיים ורגליים דווקא מן הכיור?

גמרתנו דורשת מן הפסוק שכהן שקיים את מצוות קידוש ידיים ורגליים שלא מן הכיור, אלא על ידי כלי שרת - קיים את המצווה, למרות שמצווה זו נאמרה בתורה תוך כדי התייחסות לרחיצה מן הכיור. לדעת הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ה הל' י'), גמרתנו אינה מנתקת לחלוטין את הכיור ממצוות קידוש ידיים ורגליים, אלא: "מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת הרי זה כשר". רמב"ן (שמות ל"ט) חולק על דבריו וכותב, כי לכיור אין עדיפות על כלי שרת אחר, תוך שהוא מסתמך על הכהן הגדול אשר ביום הכיפורים רחץ את ידיו ואת רגליו מקיתון של זהב (יומא מג/ב) ולא מן הכיור! מה יענה הרמב"ם על ראיה כה ברורה? הגר"ח פ' שטיינברג שליט"א ("משנת חיים" סימן י"ג) מיישב את דבריו, על פי יסוד הנלמד בסוגייתנו לגבי מצוות קידוש ידיים ורגליים, כלהלן (עיין "זבח תודה").

שני תפקידים שונים לכלי שרת: ברור לכל שכהן שרחץ את ידיו ואת רגליו מכלי חולין שאינו קדוש, לא קיים את המצווה. כאשר נעמוד על שורש ההבדל בין כלי חולין לכלי קודש, נמצא שני הבדלים מהותיים שונים לחלוטין, אשר ה"חפץ חיים" זצ"ל ("זבח תודה") מוכיח, כי שניהם תקפים. א. מים הנתונים בכלי קודש מתקדשים, ועל הכהן לקיים מצוות קידוש ידיים ורגליים במים קדושים. ב. על הכהן לרחוץ את ידיו ואת רגליו מתוך כלי שרת, שהרי קידוש ידיים ורגליים הוא מעבודות המקדש, ולשם כך יש צורך בכלי שרת. נמצא, איפוא, כי יש צורך לרחוץ במים קדושים מתוך כלי קודש.

מעתה, גמרתנו הדורשת שאפשר לרחוץ בכלי שרת ולא דווקא בכיור, מתייחסת לאופן קידוש המים וקובעת, כי אפשר לקדשם גם בכלי שרת ואין צורך לקדשם בכיור דווקא. על כך מוסיף הרמב"ם, כי בכל זאת, "מצוה לקדש ממי הכיור". כלומר: הרמב"ם מתייחס לכלל הראשון בלבד, וכותב כי מצווה להשתמש במים ששהו בכיור והתקדשו בו - את הרחיצה בעצמה אין כל מצווה לבצע דווקא ישירות מן הכיור. ניתן, איפוא, ליטול מים שהתקדשו בכיור, להעבירם לכלי שרת ולרחוץ בהם.

הכהן הגדול, אם כן, שרחץ מקיתון של זהב, השתמש במים ששהו לפני כן בכיור והתקדשו בתוכו... [ראוי לציין דעה המובאת בירושלמי, שהכהן הגדול קידש את ידיו בתחילת יום הכיפורים מן הכיור, ורק ברחיצות האחרות הוא נטל מקיתון של זהב. אמנם, הרמב"ם לא הזכיר זאת, ומשמע, לכאורה, שפוסק כמ"ד שגם את הקידוש הראשון עשה בקיתון של זהב].

נסיים בחקירה מעניינת.

בסוגייתנו אומר רבי יוסי ב"ר חנינא, שעל הכיור להכיל כמות מים הראויה לרחיצת ידיהם ורגליהם של ארבעה כהנים. ניתן לפרש את דבריו כי בעת שהכהן רוחץ את ידיו ואת רגליו מן הכיור, עליו לוודא שהוא מכיל כמות מים זו. כלומר: הלכה זו היא סעיף במצוות קידוש ידיים ורגליים. אולם לאחר שנוכחנו, שמצוות קידוש ידיים ורגליים כוללת בתוכה חובה לרחוץ במים קדושים, היינו: במים שהתקדשו בכלי שרת, יתכן לפרש, שלדעת רבי יוסי ב"ר חנינא, הכיור מקדש את המים שבתוכו רק אם הוא מסוגל להכיל כמות מים המספיקה לארבעה כהנים ומעלה לקידוש ידיהם ורגליהם. אולם, לאחר שמים אלו התקדשו, שוב אין צורך להקפיד על כמות זו בעת קידוש הידים והרגלים.

אכן, מדברי בעלי התוספות (כב/ב ד"ה "קודח") עולה, כי לאחר שהמים התקדשו בכיור, ניתן ליטול מהם בכלי שרת קטן ולקדש בהם ידיו ורגליו [אולם, רש"י לא פירש את הגמרא כך, ויתכן שלדעתו יש צורך, שבעת הקידוש תהיה בכיור כמות כה גדולה של מים, עד שארבעה כהנים יכולים לקדש בה את ידיהם ואת רגליהם. עיין "זבח תודה" בסוגייתנו, וב"שפת אמת" לעיל יט/ב בדעת הרש"י והרמב"ם].

שסילקן על ידי אבנט - כשרין, משום ש"אבנט מיגז גאיז". אף שכונתו בשבועתו לא היתה לאסור אלא את עשיית המכפלת, מפני חומרת איסור שבועה עליו גם להמנע מפעולה זו, ולהותירו לעסוק בקיצור הבגד המסורבל לבדו...

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים • דף י"ט • יום שני כ"ב בכסלו

גדליה בא לעבד בבית המקדש

גְדַלְיָה הָיָה מְאֹשֵׁר. הַשְּׁבוּעַ הַזֶּה הוּא וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ הַכֹּהֲנִים זֹכִים לְעַבֵּד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

הם הגיעו לירושלים שבועים ימים לפני כן, כדי להתכונן כְּרֵאוּי לְעַבְדָתָם, לְמַדּוּ וּשְׁנְנוּ אֶת הַלְכוֹת עֲבוֹדוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבִהְגִיעַ הַשְּׁבוּעַ שָׁלְחָם הֵם הַתִּיצְבוּ בַּפֶּתַח בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְנָכְסוּ לְמִקְוֹם שָׁבוּ הֵם מִקְבָּלִים בְּגָדֵי הַהֵנָה וְלָבְשׁוּ אֶת הַבְּגָדִים.

"בְּלֵי יַעֲלִים וּבְלֵי גְרָבִים", הִזְכִּיר לָהֶם אֶחָד הַכֹּהֲנִים, "בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַכֹּהֲנִים הוֹלְכִים חִפְיִים".

- "אל תִּשְׁכַּח לְהוֹרִיד אֶת הַכֶּפֶה מִתַּחַת לְמַצְנֶפֶת", הִזְכִּיר לְגְדַלְיָה אֲבִיו. הֵיטָה זֶה הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁגְדַלְיָה זָכָה לְעַבֵּד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְלָכֵן הָיָה צָרִיף לְהִזְכִּיר לוֹ זֹאת. בְּגִמְרָא הַנִּלְמְדָת בְּמִסְגֶּרֶת הַדֵּף הַיּוֹמִי לּוֹמְדִים שְׂאִסּוֹר שֶׁתְּהִיָּה חֲצִיצָה בֵּין הַגּוֹף שֶׁל הַכֹּהֵן לְבֵין בְּגָדֵי הַהֵנָה. הַבְּגָדִים צָרִיכִים לְהִיֵּת מְנַחִים עַל הַגּוֹף שֶׁל הַכֹּהֵן בְּלֵי שִׁמְשֻׁהוּ יְפָרִיד, יִחַצֵץ בֵּינֵיהֶם.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג: 1700-500-151 חודש היכרות חינם

הצטרף עכשיו למעגל הלומדים!

מנוי וקל! בכל חודש ספר חדש מגיע אליך! חייג עכשיו: 1700-500-151 ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ותן חלקנו
ספר לימוד יומי - בחלוקה חודשית בכל יום - משנה אחת, הלכה אחת ואגדתא

